

МОТИВЪТ ЗА ВГРАЖДАНЕТО - ПРАВСТВЕНА СИЛА НА РОДОВОТО ЧУВСТВО

Митическите народни песни съхраняват ритуалната сила на словото, което чрез акта на изпяване или произнасяне гради разрушената цялост на един свят, над който индивидуалната човешка воля е безсилна. Всяка дума в песента е магичен, заклинателен знак. В него все още живее съзидателната воля на племенния жрец от онези древни времена, когато хората, обединени в племена или други колективни общности, са безсилни пред природата. Те търсят обяснение за всичко и се вслушват в жреческите слова, които единствено виждат идващото или отиващото си зло.

Събраното множество вярва в магическата сила на чутото. Словото обяснява света, предрича бъдещето, обещава закрила, но и заплашва. Проклина непокорните. Носи прокоба за селото или за определен дом.

Митовете за дребни пророци, жреци и гадатели се запазват като сюжет в легендите и преданията. В тях продължава да живее вълшебната сила на словото да твори чудеса.

Човекът започва да вярва в себе си и в собствените си възможности да надмогне злото. Увереност, че може и сам да съгради свой, по-добър и по-красив свят, му дават митовете, които разказват в легендите и преданията за невероятната сила и мощ на човека, победил тъмните сили на злото в природата и живота.

Митовете стават носители на невероятното и изключителното. Невъзможното в реалния свят е винаги постижимо в разказаното от митологичния сюжет. Там, където човешката сила и възможности не достигат, идва на помощ въображението.

Така от мита се раждат вълшебните, фантастични сюжети на приказките, но се запазва и необяснимата магия на митологичното слово в митическите народни песни. В тях пее вълшебството на приказката, но и предреченото зло за човека. То не идва от проклятията и тъмните магии на жреци, вещици и странни духове, а от човека. Злото е в него и идва от него, както и съграждащата сила на доброто.

В българската народна песен „Троица братя града градяха” ясно се

открояват приказното и митичното.

Елементите на приказката са въведени чрез магическата сила на числата - братята са трима, а митът присъства чрез художествения мотив за вграждането.

Жертвоприношението като ритуален момент за омилостивяване разрушителните сили на природата съществува в човешката езическа култура от най-дребни времена. Пролятата кръв, пожертваният живот са елементи, свързващи света на необяснимото с реалното, заобикалящо човека. Знанието да градиш добро струва понякога живота на най-скъп и близък човек.

Стремежът към красота и творческо съзидание за миг спира пред мрака на незаслуженото страдание. Добро и зло се срещат. Светлината в човешката душа се оглежда в тъмната болка на сърцето. Светлина и мрак сменят местата си. Редуват се като деня и нощта в човешкия живот. Оцветяват по различен начин смяната на настроения и чувства. Символните образи на слънцето и луната, в някои фолклорни варианти — месечината, изразяват тази контрастна гама от човешки емоции. Радостта „изгрыва” в душата с ясното слънце и „залязва” с него. Но вечер или нощем - „по месечина”, както казва народният певец, се ражда отново вярата в „изгрева” на надеждата.

По този начин езикът на природата присъства образно, пластично и цветово в народната песен. Но там, където митът за вграждането определя сюжетното развитие на драматичната случка в песенното съдържание, безименният народен творец внимателно следи преживяванията на героите.

Болката и радостта отново се измерват със светлината и мрака, с непрекъснатата смяна на слънцето и месечината във вечния бяг на човешкия живот. Но сега черно-бялата гама на метафоричните образи въвежда в тревожния свят на човешката душевност:

Троица братя града градяха, деня го градят по ясно слънце, нощя се сипе по месечина.

Уводното тристишие на народната песен „**Троица братя града градяха**” ясно очертава между светлината на деня и призрачната мистичност на лунната нощ тревогата на тримата братя. Предчувствие за идващо зло изпълва душите им. Обгръща ги и те потъват в него. Невидима тъга се сипе и руши надеждата, така както и градежът „*се сипе*” „*нощя... по месечина*”.

Между символните образи на слънцето и месечината, като в приказка, е заключена тайната раждаща се болка в душата на тримата братя. Нещо неясно, непознато и мистично се появява в поетичната атмосфера на песента. Тайната провокира въображението и слушателят, както и читателят очакват с интерес и затаен дъх сюжетния ход на песенния разказ.

Братята са трима. Те са носители на художествено единство. Обединени са от обща цел и единно действие. Градежът е колективно дело. Създават представа за патриархална родова цялост. Мотивът за вграждането чрез жертвоприношение на скъп, любим човек не разделя, не противопоставя тримата братя, а доказва чрез преживяната болка на един от тях неразрушимото чувство за родово единство в съзнанието на българина. През вековете на робство, когато е създаден един от първите варианти на песента „**Трима братя града градяха**”, това е задължително условие за оцеляване на род и родина.

Един от тях е избран да вгради голямата си обич към дом, семейство и любима като скъпа човешка жертва в основите на големия градеж на българското родово единство. Народният певец образно го определя като

единно колективно действие на „*троица братя града градяха*”. Те са равни в трудовото усилие, но се оказват различни по нравствена сила и човешко достойнство.

Митът за най-добрия, за нравствено най-извисения герой започва да действа в песенния сюжет със създадената трудна ситуация на избор. Ще победи най-достойният, но и нравствено най-красивият. Този избор не е само личен, човешки, той е и колективен. Но един от тримата братя ще го заплати с много болка и страдание. Започва да се гради митът за нравствената жертвеност на личното в името на общото, което се оказва по-значимото и по-стойностното за оцеляване на родово-българското през годините на робство.

Душата се изпълва с болка, но родовото чувство крепне. Градежът на българското единство става общо дело, макар и заплатен с много жертви. Една от тях е Струна невяста, за която плаче сърцето на любимия в „**Троица братя града градяха**”:

Струна невяста рано подрани, та си направи много работи, дето нареди нейното либе; па си приготви ранна прогимка, и сготвила я, и отнесла я. Кога я видя нейното либе, нейното либе никном уникна, никном уникна, сълзи зарони

Много мъка има в българската народна песен. Но именно в болката и тъгата, в мъчително понесената лична драма е новият песенен мит за българската нравственост, съградила с жертвата на скъп човек „*Бялаго града*” като изстрадан поетичен образ на красивата „бяла” българска душевност. Това е част от посланието на митическите народни песни, каквато е и „**Троица братя града градяха**”.